EURÓPAI
BIZOTTSÁG

Brüsszel, 2025.12.11.
COM(2025) 749 final

A BIZOTTSÁG JELENTÉSE A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK ÉS AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK

az (EU) 2017/1564 marrákesi irányelv és az (EU) 2017/1563 marrákesi rendelet felülvizsgálatáról

{SWD(2025) 406 final}

I. BEVEZETÉS

Felismerve, hogy a hozzáférhető formában írott anyagokhoz való korlátozott hozzáférés vagy a „könyvéhség” jelentős negatív hatást gyakorolt a fogyatékossággal élő személyek társadalomban való részvételére és az oktatáshoz való hozzáférésükre, a Szellemi Tulajdon Világszervezetének tagállamai 2013-ban elfogadták a vakok, látáskárosultak és nyomtatott szöveget egyéb okból használni képtelen személyek megjelent művekhez való hozzáférésének megkönnyítéséről szóló marrákesi szerződést (marrákesi szerződés) ([1]).

A szerződés kötelező korlátozásokat és kivételeket vezetett be a szerzői jog alól a vakok, látássérültek és nyomtatott szöveget használni képtelen személyek javára annak érdekében, hogy lehetővé váljon a művek hozzáférhető formátumú példányokban történő többszörözése, terjesztése és hozzáférhetővé tétele (például szövegek, jelölések és kapcsolódó illusztrációk bármilyen adathordozón, beleértve a hangoskönyveket is). A szerződés lehetővé teszi e példányok határokon átnyúló cseréjét is ([2]).

Az Európai Unió 2014-ben aláírta ([3]) és 2018 februárjában megkötötte ([4]) a marrákesi szerződést. A szerzői és szomszédos jogi védelemben részesülő egyes műveknek és más teljesítményeknek a vakok, látáskárosultak és nyomtatott szöveget egyéb okból használni képtelen személyek érdekét szolgáló egyes megengedett felhasználási módjairól szóló (EU) 2017/1564 irányelv (a továbbiakban: a marrákesi irányelv) ([5]), valamint a szerzői és szomszédos jogi védelemben részesülő egyes művek és más teljesítmények hozzáférhető formátumú példányainak a vakok, látáskárosultak és nyomtatott szöveget egyéb okból használni képtelen személyek érdekét szolgáló, határokon átnyúló, az Unió és harmadik országok közötti cseréjéről szóló (EU) 2017/1563 rendelet (a továbbiakban: marrákesi rendelet) ([6]) az Európai Uniónak a marrákesi szerződéshez való csatlakozását követően megtette az uniós jog szükséges kiigazításait. A marrákesi irányelv és rendelet célja, hogy javítsa a könyvek és más nyomtatott anyagok hozzáférhető formátumú példányainak

---

([1]) A vakok, látássérültek és nyomtatott szöveget használni képtelen személyek megjelent művekhez való hozzáférésének megkönnyítéséről szóló marrákesi szerződés 2016 szeptemberében lépett hatályba.

([2]) https://www.wipo.int/treaties/en/ip/marrakesh/summary_marrakesh.html.

([3]) A Tanács határozata (2014. április 14.) a vakok, látássérültek és nyomtatott szöveget használni képtelen személyek megjelent művekhez való hozzáférésének megkönnyítéséről szóló marrakesh-i szerződésnek az Európai Unió nevében történő aláírásáról.

([4]) A Tanács (EU) 2018/254 határozata (2018. február 15.) a vakok, látáskárosultak és nyomtatott szöveget egyéb okból használni képtelen személyek megjelent művekhez való hozzáférésének megkönnyítéséről szóló marrákesi szerződésnek az Európai Unió nevében történő megkötéséről. A ratifikálásra 2018 októberében került sor.

([5]) Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/1564 irányelve (2017. szeptember 13.) a szerzői és szomszédos jogi védelemben részesülő egyes műveknek és más teljesítményeknek a vakok, látáskárosultak és nyomtatott szöveget egyéb okból használni képtelen személyek érdekét szolgáló egyes megengedett felhasználási módjairól, valamint az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló 2001/29/EK irányelv módosításáról – https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32017L1564.

([6]) Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/1563 rendelete (2017. szeptember 13.) a szerzői és szomszédos jogi védelemben részesülő egyes művek és más teljesítmények hozzáférhető formátumú példányainak a vakok, látáskárosultak és nyomtatott szöveget egyéb okból használni képtelen személyek érdekét szolgáló, határokon átnyúló, az Unió és harmadik országok közötti cseréjéről (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A32017R1563).

elérhetőségét a nyomtatott anyagokkal összefüggő fogyatékossággal élő személyek érdekében, valamint javítsa az ilyen hozzáférhető formátumú példányok határokon átnyúló terjesztését. Az irányelvet 2018. október 11-ig kellett átültetni. A marrákesi rendelet 2018. október 12. óta alkalmazandó.

A marrákesi irányelv 10. cikkének (1) bekezdése és a marrákesi rendelet 7. cikke előírja a Bizottság számára, hogy 2023. október 11-ig végezze el ezen eszközök értékelését ([7]), és adott esetben javasoljon módosításokat. Ezen értékelés célja annak felmérése, hogy a marrákesi irányelv és a marrákesi rendelet milyen mértékben bizonyult eredményesnek, hatékonynak, a kedvezményezettek szükségletei szempontjából relevánsnak, és mennyire áll összhangban az Európai Unió (EU) politikájával és a nemzetközi kötelezettségvállalásokkal, továbbá bizonyította-e uniós hozzáadott értékét. Ez az értékelés különösen azt vizsgálja, hogy ez a két jogi eszköz hogyan befolyásolta a hatályuk alá tartozó művek hozzáférhető formátumú példányainak rendelkezésre állását, és hogyan segítette elő az ilyen példányok határokon átnyúló cseréjét.

Amint azt a marrákesi irányelv 10. cikkének (1) bekezdése előírja, az értékelés kifejezetten tartalmazza annak értékelését, hogy az egyes tagállamokban létező kártalanítási rendszerek milyen hatást gyakorolnak a hozzáférhető formátumú példányok rendelkezésre állására és azok határokon átnyúló cseréjére. Az értékelés továbbá figyelembe veszi a marrákesi irányelvben és a marrákesi rendeletben előírt szabályok lehetséges hatását egyes művek vagy más védelem alatt álló teljesítmények hozzáférhető formátumban történő kereskedelmi hozzáférhetőségére a kedvezményezett személyek számára, valamint azok relevanciáját a közzétett művek hozzáférhetőségével kapcsolatos egyéb szakpolitikai területekkel, különösen az európai akadálymentesítési irányelvvel ([8]) összefüggésben.

A marrákesi szerződés elfogadását megelőzően az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló 2001/29/EK irányelv ([9]) lehetővé tette a tagállamok számára, hogy nemzeti jogukban a fogyatékossággal élő személyek javára korlátozást vagy kivételt írjanak elő a szerzői és szomszédos jogok alól a fogyatékossághoz közvetlenül kapcsolódó, nem kereskedelmi jellegű felhasználások esetében, az adott fogyatékosság által megkövetelt mértékben. Bizonyos mértékig

([7]) E jelentés közzététele késedelmet szenvedett az értékelő jelentés és a bizottsági szolgálati munkadokumentum elkészítéséhez a szerzői jog területén végzett egyéb tevékenységekkel párhuzamosan szükséges idő miatt.

([8]) Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/882 irányelve (2019. április 17.) a termékekre és a szolgáltatásokra vonatkozó akadálymentességi követelményekről (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32019L0882); az európai akadálymentesítési irányelv célja többek között az, hogy harmonizálja az uniós piacon 2025. június 28. után forgalomba hozott e-könyvekre vonatkozó akadálymentességi követelményeket.

([9]) Az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló, 2001. május 22-i 2001/29/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 5. cikke (3) bekezdésének b) pontja (HL L 167., 2001.6.22., 10. o.).

valamennyi tagállam élt ezzel a lehetőséggel ([10]). Mivel azonban a 2001/29/EK irányelv csak minimumkövetelményeket határoz meg, és a tagállamokra bízza a kivétel alkalmazása részletes feltételeinek meghatározását ([11]), eltérések mutatkoztak a kivétel alkalmazási körében ([12]), ami viszont hatással volt a hozzáférhető formátumú példányok határokon átnyúló cseréjére ([13]).

A marrákesi szerződés uniós jogba való átültetése olyan uniós szintű harmonizált szabályok létrehozásához vezetett, amelyek lehetővé teszik a vakok vagy látássérültek számára, hogy az ilyen károsodással nem küzdő, olvasási vagy érzékelési fogyatékossággal élő vagy nyomtatott szöveget használni képtelen személyekével lényegében egyenértékű vizuális funkciót biztosítsanak számukra, hogy a jogosult engedélye nélkül másolatot készítsenek bizonyos művekről és egyéb teljesítményekről a nyomtatott szöveget használni fogyatékossággal élő személyek javára. A könyvek, újságok, magazinok vagy más írott szövegek, jelölések – beleértve a kottákat is – és a kapcsolódó illusztrációk formáját öltő műveket ezért a kedvezményezettek és a nevükben eljáró személyek hozzáférhető formátumú példányokká, például Braille-, audio- vagy nagy formátumú példányokká alakíthatják át. A marrákesi irányelv továbbá úgy rendelkezik, hogy bizonyos szervek a kedvezményezettek nevében is eljárhatnak. Ezek a szervek olyan jogosított szervezetek, amelyek köz- vagy magánszervezetek, különösen könyvtárak, oktatási intézmények és egyéb nonprofit szervezetek, amelyek fogyatékossággal élő személyeket szolgálnak ki elsődleges tevékenységükként, intézményi kötelezettségként vagy közérdekű feladataik részeként. A jogosított szervezetek nonprofit alapon kedvezményezett személyek kizárólagos használatára hozzáférhető formátumú példányt állítanak elő olyan művekről vagy más teljesítményekről, amelyekhez jogszerűen hozzáférnek, vagy kedvezményezett személyek vagy más jogosított szervezetek számára hozzáférhető formátumú példányokat közvetítenek, hozzáférhetővé tesznek, terjesztenek vagy adnak haszonkölcsönbe. A jogosított szervezetek kötelesek gyakorlatokat kialakítani a művek engedély nélküli terjesztésének megakadályozására. A marrákesi irányelv tartalmaz egy olyan rendelkezést, amely lehetővé teszi a hozzáférhető formátumú példányok határokon átnyúló cseréjét a belső piacon. Ezt kiegészíti a marrákesi rendelet, amely lehetővé teszi a marrákesi szerződésben részes harmadik országokkal folytatott határokon átnyúló kereskedelmet.

A marrákesi irányelv lehetővé teszi a tagállamok számára, hogy az irányelv alapján engedélyezett és a területükön letelepedett jogosított szervezetek által végzett

([10]) Javaslat: AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS IRÁNYELVE a szerzői jog és szomszédos jogok védelme alá tartozó műveknek és más tartalmaknak a vakok, látássérültek és nyomtatott szöveget használni képtelen személyek érdekét szolgáló egyes megengedett felhasználási módjairól, valamint az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló 2001/29/EK irányelv módosításáról, 2016/0278 (COD); COM(2016) 596 final, 2016.9.14., 6. o.

([11]) Indokolás – Javaslat EURÓPAI PARLAMENTI ÉS TANÁCSI IRÁNYELVRE az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról, Brüsszel, 97/0359 (COD), COM(97) 628 végleges, 1997.12.10., 32. o.

([12]) Study on the application of Directive 2001/29/EC on copyright and related rights in the information society (Tanulmány az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogokról szóló 2001/29/EK irányelv [InfoSoc-irányelv] alkalmazásáról), 2013, 428. o., elérhető a https://op.europa.eu/hu/publication-detail/-/publication/9ebb5084-ea89-4b3e-bda2-33816f11425b címen.

([13]) Lásd ugyanott, 437. o.

felhasználásokra vonatkozóan ellentételezési rendszereket tartsanak fenn vagy vezessenek be. Eddig hat tagállamban léteznek ellentételezési rendszerek ([14]). Két további tagállam bevezette azt a lehetőséget, hogy ellentételezési rendszert alkalmazzanak, ha az sérti a jogosultak érdekeit, de eddig nem élt ezzel a lehetőséggel ([15]).

Az uniós jogalkotó úgy döntött, hogy nem alkalmazza a marrákesi szerződésben meghatározott azon lehetőséget, hogy a korlátozást vagy a kivételt azokra a művekre korlátozza, amelyek az adott hozzáférhető formátumban az adott piacon lévő kedvezményezett személyek számára észszerű feltételek mellett nem szerezhetők be kereskedelmi forgalomban. Úgy vélték, hogy egy ilyen kötelezettségnek a jogosított szervezetekre való előírása hátrányosan befolyásolná a jogbiztonságot, és így végső soron befolyásolná a művek hozzáférhetőségét a kedvezményezettek számára ([16]). A tagállamok nem vezethetnek be további követelményeket a jogosított szervezetekre vonatkozóan, például a művek hozzáférhető formátumban történő kereskedelmi hozzáférhetőségének előzetes ellenőrzését. Úgy tűnik, hogy két tagállam rendelkezik olyan rendelkezésekkel, amelyek ahhoz vezethetnek, hogy a jogosított szervezetek ellenőrzik a kereskedelmi hozzáférhetőséget, vagy e tekintetben nem egyértelműek ([17]). A Bizottság ezeket az ügyeket tovább fogja elemezni.

A jogosított szervezetek nem tartoznak a keretrendszer hatálya alá tartozó felhasználásokra vonatkozó **engedélyezési** eljárás hatálya alá. A fent említetteknek megfelelően azonban a 2. cikk (4) bekezdésében felsorolt konkrét kategóriákra korlátozódnak. A marrákesi irányelv egyértelművé teszi, hogy a tagállamok által a jogosított szervezetekre – például a kedvezményezett személyeknek nyújtott általános jellegű szolgáltatásokra – alkalmazható engedélyezési és elismerési követelmények nem akadályozhatják őket az irányelv által engedélyezett tevékenységek végzésében. Az irányelv végrehajtása nyomán az egyik tagállamban ([18]) megszűnt a jogosított szervezetek nemzeti hatóságoknál történő nyilvántartásba vételére vonatkozó kötelezettség, míg egyes tagállamokban ([19]) a jogosított szervezeteknek értesíteniük kell a nemzeti hatóságokat jogosított jogalanyi státuszukról és elérhetőségükről ([20]).

Emellett a jogosított szervezeteket arra ösztönzik, hogy önkéntesen továbbítsák elérhetőségi adataikat a székhelyük szerinti tagállamnak, ha a belső piacon cserét folytatnak, vagy ha a marrákesi rendelet alapján hozzáférhető formátumú példányokat importálnak vagy

([14]) Az ellentételezési rendszerrel rendelkező tagállamok áttekintése a bizottsági szolgálati munkadokumentumban és a tanulmány 43. oldalán található.
([15]) Tanulmány, 43. o.
([16]) Lásd: a (14) preambulumbekezdés első mondata.
([17]) Bizottsági szolgálati munkadokumentum, 14. o.
([18]) Bizottsági szolgálati munkadokumentum, 15. o.
([19]) Bizottsági szolgálati munkadokumentum, 15. o.
([20]) A konzultációs tevékenységekből származó információk erre vonatkozóan nem álltak rendelkezésre minden tagállam számára.

exportálnak. A tagállamok továbbítják ezeket az információkat a Bizottságnak, amely azokat nyilvánosan hozzáférhetővé teszi ([21]).

Az irányelv nem tartalmaz konkrét **nyomonkövetési** követelményeket. A tagállamokkal folytatott konzultáció nem nyújt átfogó képet, de feltárta, hogy egyes tagállamokban a jogosított szervezetek időszakos jelentéseket küldenek az illetékes hatóságnak, vagy eseti ellenőrzések hatálya alá tartoznak. Ugyanakkor az egyik tagállamban nem állt rendelkezésre információ a marrákesi szabályok végrehajtásáról, mivel nem volt elérhető információ arról, hogy az adott országban mely szervezetek működtek jogosított szervezetként ([22]).

II. MÓDSZERTAN

Az értékelés egy 2023 áprilisában elindított és 2024 tavaszán elkészült alátámasztó tanulmányra támaszkodik. Az adatokat másodelemzés, a tagállamokkal (amelyeknek a marrákesi irányelv 10. cikkének (2) bekezdésével összhangban információt kell szolgáltatniuk) és az érdekelt felekkel folytatott konzultációs tevékenységek, valamint az alátámasztó tanulmány keretében folytatott célzott konzultáció és részletes interjúk révén gyűjtötték ([23]). A nyilvánosság véleményét véleményezési felhívás útján is megkapták ([24]).

A marrákesi irányelvnek és rendeletnek megfelelően az értékelés során figyelembe vették az érintett civil társadalmi szereplők és a nem kormányzati szervezetek – köztük a fogyatékossággal élő személyeket és az időseket képviselő szervezetek – véleményét. A konzultációs tevékenységek (célzott konzultáció, részletes interjúk) a jogosított szervezetek mellett a fogyatékossággal élő személyeket képviselő több szervezetre is kiterjedtek. A célzott konzultációban való részvételre vonatkozó meghívást az időseket képviselő szervezetek is megkapták, de csak egy ilyen szervezet válaszolt. Ezenkívül a fogyatékossággal élő személyeket képviselő több szervezet is továbbította nézeteit a véleményezési felhívással összefüggésben ([25]). A célzott konzultációt és a véleményezési felhívást hozzáférhetővé tették a fogyatékossággal élő személyek számára.

III. EREDMÉNYESSÉG

Annak megállapítása érdekében, hogy a beavatkozás eredményes volt-e, az értékelés megvizsgálta, hogy a marrákesi irányelv és rendelet javította-e a hozzáférhető formátumú példányok elérhetőségét az EU-n belül, valamint azoknak az EU-n belüli, illetve a marrákesi szerződésben részes harmadik országokkal folytatott határokon átnyúló cseréjét. Azt is

([21]) A lista a https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/authorised-entities-context-directive-eu-20171564 címen érhető el.
([22]) Bizottsági szolgálati munkadokumentum, 16. o.
([23]) A célzott konzultációra 2023. június 22. és augusztus 11. között került sor (https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/consultations/targeted-stakeholder-consultation-application-marrakesh-directive-and-regulation).
([24]) https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13615-EU-copyright-law-for-blind-and-visually-impaired-people-evaluation-of-the-Marrakesh-Directive-and-Regulation_hu.
([25]) https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13615-EU-copyright-law-for-blind-and-visually-impaired-people-evaluation-of-the-Marrakesh-Directive-and-Regulation_hu.

elemezte, hogy vannak-e olyan tényezők, amelyek befolyásolták a célkitűzések elérését, és voltak-e váratlan és nem szándékolt következmények. Végezetül értékelte az ellentételezési rendszereknek a hozzáférhető formátumú példányok rendelkezésre állására és határokon átnyúló cseréjére gyakorolt hatását.

A jogosított szervezetek mintájából az értékeléshez beszerzett kvantitatív adatok azt mutatták, hogy az ezen intézmények gyűjteményeiben hozzáférhető formátumú címek száma 2018 óta több mint 50 %-kal nőtt. Az adatok nem elegendőek annak mennyiségi meghatározásához, hogy a marrákesi irányelv által harmonizált szabályok milyen mértékben javították a hozzáférhető formátumú példányok jogosított szervezetek általi előállítását ahhoz képest, ami a 2001/29/EK irányelv alapján elfogadott nemzeti jogszabályok alapján lehetséges lett volna. Azt is figyelembe kell venni, hogy a szerzői jogi kerettől függetlenül a jogosított szervezetek gyártási kapacitását inkább a költségvetési korlátok és a technológiai képességek határozzák meg. A célzott konzultáció során gyűjtött kvalitatív adatok azonban azt mutatják, hogy az érdekelt felek véleménye szerint a marrákesi keret pozitív hatást gyakorolt a hozzáférhető formátumok elérhetőségére. Egy 2022-ben végzett tudományos kutatás arra is rávilágított, hogy a hozzáférhető művek szélesebb körű elérhetősége érzékelhető. Rámutatott arra, hogy a marrákesi keret különösen a nyomtatott anyagok Braille-írásra történő átalakítását könnyítette meg, de csekély hatást gyakorolt a digitális könyvekhez való hozzáférésre ([26]).

Ezenkívül bizonyos mennyiségi hatások a marrákesi irányelvben foglalt kivétel harmonizációjának hatásaként is érzékelhetők. A referencia-időszakban körülbelül 39 %-kal nőtt az adatokat szolgáltató jogosított szervezeteknél regisztrált felhasználók (kedvezményezettek) száma. Ez kapcsolódhat a kedvezményezettek kategóriáinak a marrákesi irányelv szerinti harmonizációjához, ami egyes tagállamokban a kedvezményezettek körének a nemzeti szinten korábban érvényben lévőhöz képest történő kiszélesítéséhez vezet. Amint azt például a 2014. évi uniós nyilvános konzultációra adott válaszok is mutatják ([27]), a marrákesi irányelv és rendelet elfogadása előtt nemzeti szinten meglévő kivételek nem terjedtek ki az olvasási fogyatékosságokra, míg ma már a hatályuk alá tartoznak.

Ami a határokon átnyúló kereskedelmet illeti, a marrákesi szerződés EU általi ratifikálása lehetővé tette az együttműködést valamennyi tagállam jogosított szervezeteivel és harmadik országok szerződő feleivel, többek között azáltal, hogy megkönnyítette az ABC Global Book Service-hez való hozzáférést, amely támogatja a marrákesi szerződés végrehajtását ([28]).

([26]) Ferri, D. The Marrakesh Treaty to Facilitate Access to Published Works for Persons Who Are Blind, Visually Impaired or Otherwise Print Disabled in the European Union: Reflecting on Its Implementation and Gauging Its Impact from a Disability Perspective, *IIC* 55, 89–109. (2024), elérhető a következő internetcímen: https://doi.org/10.1007/s40319-023-01410-y.

([27]) Report on the responses on the public consultation on the Review of the EU Copyright Rules (Jelentés az uniós szerzői jogi szabályok felülvizsgálatáról szóló nyilvános konzultációra adott válaszokról), elérhető a https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/modernisation-eu-copyright-rules-useful-documents címen.

([28]) Online katalógus, amely lehetővé teszi a ratifikáló államok jogosított szervezetei számára, hogy a jogosultak engedélye nélkül hozzáférhető formátumú könyveket cseréljenek; lásd: https://www.accessiblebooksconsortium.org/.

Az EU-n belüli és a marrákesi szerződésben részes harmadik országokkal folytatott határokon átnyúló csere 2023-ban átlagosan az adatokat szolgáltató jogosított szervezetek összes címének 16,3 %-át tette ki, szemben az EU-ból és harmadik országokból származó címek 2018. évi 12,7 %-ával. A közös nyelvet használó országokban általában nagyobb arányban importálnak címeket, mivel a felhasználók általában a saját nyelvükön elérhető műveket preferálják. Az idegen nyelvű könyvek a jogosított szervezetek gyűjteményének kisebb részét teszik ki, és az esetek túlnyomó többségében határokon átnyúló cseréből származnak. Az importált címek többnyire más tagállamokból származnak, de a jogosított szervezetek a marrákesi szerződésben részes harmadik országokból is importálnak címeket. Ez a behozatal 2023-ban elérte a katalógus 2,7 %-át (a 2018. évi 2 %-hoz képest). A tanulmány keretében megkérdezett jogosított szervezetek azt mutatják, hogy általában az Amerikai Egyesült Államokból, az Egyesült Királyságból és Kanadából importálnak műveket ([29]). A cserék bizonyos engedélyezett szervezetek esetében meglehetősen jelentősek lehetnek: például egy francia jogosított szervezet katalógusa a Svájcból és Kanadából importált címek 15 %-át tartalmazza ([30]); ugyanez a jogosított szervezet arról számolt be, hogy harmadik országokba, különösen Kanadába is exportált ([31]). A jogosított szervezetekkel folytatott interjúk továbbá azt mutatják, hogy a latin-amerikai és afrikai országokkal folytatott cserék nagyrészt az EU-ból származó exportból állnak ([32]).

A vizsgálati csoport által a célzott konzultáció keretében gyűjtött kvalitatív adatok alátámasztják azt a nézetet, hogy a harmonizált uniós szabályok hatással vannak a határokon átnyúló kereskedelemre, mivel a jogosított szervezetek és a nemzeti hatóságok úgy vélik, hogy a szabályok uniós és nemzetközi, határokon átnyúló cseréjére gyakorolt hatása fontosabb, mint a termelésre gyakorolt hatás. Ez kapcsolódhat a jogosított szervezetek azon jelentéséhez, amely szerint míg egyes tagállamok a marrákesi irányelv és rendelet elfogadása előtt kötöttek együttműködési megállapodásokat a hozzáférhető formátumú példányok határokon átnyúló cseréjéről (különösen ugyanazon nyelvi területeken), a marrákesi irányelv és rendelet végrehajtása néhányuk számára első alkalommal tette lehetővé, hogy ilyen cserét folytassanak, vagy hogy a cserét több országra is kiterjesszék ([33]).

A hozzáférhető formátumú példányok előállítását és cseréjét befolyásoló tényezők

A jogosított szervezetek által a célzott konzultációra adott válaszok alapján a hozzáférhető formátumú példányok előállítását korlátozó fő tényezők a formátumokat előállító intézmények elégtelen finanszírozásához vagy az egyéb erőforrások (humán erőforrások,

([29]) Tanulmány, 76. o.
([30]) Tanulmány, 208. o.
([31]) A jogosított szervezet 2014 óta a 13 981 címet exportált az ABC-platformon keresztül, amelyek 63 %-a harmadik országokba (elsősorban Kanadába) irányult.
([32]) Spanyolországban 2023-ban 421 példányt exportáltak Argentínába és Peruba, 568 példányt pedig Guatemalába, Mexikóba és Argentínába (Tanulmány, 212. o.). Egy francia jogosított szervezet megemlítette, hogy az importáló országokban a jogosított szervezetek digitális és fizikai infrastruktúrájának hiánya miatt közvetlenül afrikai országokbeli kedvezményezetteknek exportált példányokat – lásd a tanulmány 67. oldalát.
([33]) Tanulmány, 31. o.

know-how, technológia) elégtelenségéhez kapcsolódnak. A finanszírozási források tekintetében a jogosított szervezetek főként közfinanszírozásra vagy a közfinanszírozás és adományok kombinációjára támaszkodnak. Az egyik tagállamban a jogosított szervezet finanszírozása elsősorban a sorsolásos játékok forgalmazásából származó bruttó jövedelemből történik.

A kisebb piacokon működő jogosított szervezetek a korlátozott termelési kapacitás miatt is akadályokba ütköznek, bár meg kell jegyezni, hogy ezekben a tagállamokban a jogosított szervezetek katalógusainak kínálata jelentősen eltér: Finnországban és Dániában a jogosított szervezetek sokkal több címmel rendelkeznek, mint Horvátországban vagy Litvániában.

Mind a célzott konzultáció, mind pedig a véleményezési felhívás során kihívásként azonosították a kedvezményezettek (fogyatékossággal élő személyek) azzal kapcsolatos tudatosságát is, hogy hol és hogyan találhatnak hozzáférhető formátumú példányokat. A 2023-ban közzétett kutatások azt is megállapították, hogy a fogyatékossággal élő személyek szervezeteinek kedvezményezettjei és képviselői nem mindig tudtak arról, hogy a marrákesi keret milyen előnyökkel járhat számukra ([34]). A cikk azt sugallja, hogy a vakok jobban tisztában lehetnek a marrákesi szerződéssel, mint a látássérültek, ami kapcsolódhat a művekhez való hozzáférés különböző módjaihoz (pl. a szerzői jogi kivételek alkalmazása a vakok számára Braille-írásos példányok készítéséhez, szemben a vizuális nagyítók látássérültek általi használatával) ([35]).

Egyes jogosított szervezetek rámutattak annak fontosságára is, hogy a kedvezményezettek hozzáférjenek a digitális hozzáférhető formátumok használatát lehetővé tevő technológiához, aminek területén még mindig elmaradás mutatkozik. A jogosított szervezetek azt is kiemelték, hogy fontos kielégíteni a kedvezményezettek különböző igényeit, például azáltal, hogy együttműködnek a könyvtári hálózatokkal annak érdekében, hogy a helyi könyvtáron keresztül fizikai példányokat bocsássanak a kedvezményezettek rendelkezésére.

Ezért míg a referencia-időszakban nőtt a kedvezményezettek és a hozzáférhető formátumú művek száma, a marrákesi szabályokhoz közvetlenül nem kapcsolódó bizonyos tényezőket – különösen a jogosított szervezetek erőforrásainak rendelkezésre állását – ezek az intézmények a hozzáférhetőbb másolatok biztosításának akadályaként érzékelik.

Az ellentételezési rendszerek hatása

Az ellentételezési rendszerek eltérőek az azokat bevezető hat tagállam között: négy tagállamban az ellentételezési rendszerek vagy bizonyos ágazatokra (oktatás), vagy bizonyos formátumokra (pl. hangoskönyvek), vagy bizonyos kézbesítési módokra (pl. letöltés)

([34]) Ferri, Delia and Rossello, Giulia (2023) The Role of the Marrakesh Treaty in Supporting Access to Printed Material for People Who Are Blind or Visually Impaired: A Critical Discussion of the Results of an Empirical study Conducted in Six European Countries, *Disabilities*, 3 (2), 162. o.

([35]) Ferri, Delia and Rossello, Giulia (2023) The Role of the Marrakesh Treaty in Supporting Access to Printed Material for People Who Are Blind or Visually Impaired: A Critical Discussion of the Results of an Empirical study Conducted in Six European Countries, *Disabilities*, 3 (2), 162. o.

korlátozódnak, míg két tagállamban az ellentételezési rendszer nem tartalmaz ilyen különbségtételt, ezért az a marrákesi irányelv hatálya alá tartozó jogosított szervezetek általi felhasználásokra alkalmazandó.

A tanulmány a referencia-időszak alatt négy, ellentételezési rendszerrel rendelkező tagállamban jelen lévő öt jogosított szervezet és 12, ellentételezési rendszerrel nem rendelkező tagállamban jelen lévő 19 jogosított szervezet katalógusainak volumenét hasonlította össze. Míg az adatok azt mutatják, hogy a 19 jogosított szervezetnél a címek teljes volumene nagyobb mértékben nőtt, mint az ellentételezési rendszerrel rendelkező tagállamok öt jogosított szervezeténél, azonban az adatokat óvatosan kell kezelni. Amint azt maga a tanulmány is kifejti, az adatok nagyon korlátozottak és nem feltétlenül reprezentatívak, és nem teszik lehetővé az ellentételezési rendszerek hiánya és a hozzáférhető formátumú példányok megnövekedett mennyisége közötti összefüggés megállapítását. Ennek az az oka, hogy más tényezők is számíthatnak a hozzáférhető formátumú példányok katalógusai növekedési ütemének különbségénél, mint például az a tény, hogy az ellentételezési rendszereket bevezető tagállamokban a jogosított szervezetek már széles körű címgyűjteménnyel rendelkezhettek, míg más jogosított szervezetek a referencia-időszakban kezdhették meg azok összegyűjtését. Például az előzőekben említettek szerint Finnország és Dánia (ahol létezik ellentételezési rendszer) jelentősen több címmel rendelkezik, mint a horvátországi vagy litván jogosított szervezetek, amely országokban nem alkalmaznak ellentételezési rendszert ([36]). A kontextuális adatok hiánya összességében nem teszi lehetővé az összehasonlítás hatására vonatkozó következtetés levonását.

A véleményezési felhívásra adott válaszaikban az érdekelt felek véleménye eltér a megkérdezett csoportok között. A jogosultak hangsúlyozzák, hogy a jogosultak érdekeinek védelme érdekében ellentételezési rendszerekre van szükség, amelyeknek pontosan tükrözniük kell a hozzáférhető formátum használatának mértékét és módját ([37]), míg a kedvezményezettek képviselői azzal érvelnek, hogy az ellentételezési rendszereket meg kell szüntetni ([38]), különös tekintettel arra, hogy az ellentételezési rendszerek akadályokat teremtenek, és hogy nem a nonprofit alapon működő jogosított szervezeteknek kellene fizetniük olyan munkáért, amelyet a kiadóknak maguknak kellene elvégezniük. A kedvezményezetteket képviselő két válaszadó úgy véli, hogy az ellentételezési rendszerek ellentétesek a marrákesi szerződés szellemével, annak ellenére, hogy ezeket a rendszereket a Szerződés kifejezetten lehetővé teszi. Míg a marrákesi szerződés lehetővé teszi a szerződő felek számára annak eldöntését, hogy biztosítanak-e díjazást a jogosultak számára a marrákesi szerződés által bevezetett szerzői jogi kivétel hatálya alá tartozó felhasználásokért,

([36]) 69 021 cím Finnországban és 84 000 cím Dániában; 7 727 Horvátországban és 15 433 Litvániában (lásd a tanulmány 215. oldalát).

([37]) Lásd pl. az Európai Írók Tanácsának, a FEP-nek és az ALIS-nak a véleményezési felhívására adott válaszait, amelyek a https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13615-EU-copyright-law-for-blind-and-visually-impaired-people-evaluation-of-the-Marrakesh-Directive-and-Regulation_hu címen érhetők el.

([38]) Lásd a véleményezési felhívásra adott válaszokat, amelyek a https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13615-EU-copyright-law-for-blind-and-visually-impaired-people-evaluation-of-the-Marrakesh-Directive-and-Regulation_hu címen érhetők el.

az uniós jog úgy rendelkezik, hogy a tagállamok számára korlátozott annak a lehetősége, hogy ilyen ellentételezési rendszereket írjanak elő.

A rendszerek különösen csak a jogosított szervezetekre vonatkozhatnak, és nem írhatnak elő kifizetéseket a kedvezményezett személyek részéről (lásd a (14) preambulumbekezdést). Így az uniós jogalkotó által a marrákesi irányelv 3. cikkének (6) bekezdésében a tagállamok számára biztosított lehetőség összhangban van a szerződéssel.

Úgy tűnik továbbá, hogy az ellentételezési rendszerek hatásának megítélése az adott tagállamban a rendszer kialakításától és finanszírozásától függően is eltérő. Azon tagállamok jogosított szervezetei, amelyekben az állami finanszírozás szintje a fizetendő ellentételezésre is kiterjed, és ahol az ellentételezési rendszer bizonyos felhasználási módokra vagy művekre korlátozódik, nagyobb valószínűséggel gondolják úgy, hogy az ellentételezési rendszer nem, vagy csak korlátozott mértékben érinti a hozzáférhető formátumú példányok előállítását. Az ellentételezési rendszerekkel rendelkező más tagállamokban, még ha az évente fizetett ellentételezés összességében alacsony is, az érdekelt felek fontosnak tekinthetik a hatást, ha a költségvetést nem tartják kellően magasnak (különösen, ha a jogosított szervezetek adományokra támaszkodnak a finanszírozásukhoz).

Az ellentételezési rendszerek és a határokon átnyúló csere közötti összefüggést nehéz számszerűsíteni vagy megállapítani, különösen mivel a tagállamok közötti és a harmadik országokkal folytatott cserét különböző tényezők befolyásolják, amelyek különösen a közös nyelv megosztásához, valamint bizonyos esetekben a technológia használatához (a formátumok és metaadatok interoperabilitása) kapcsolódnak ([39]). Bár a lehetséges hatások meghatározásához nem állnak rendelkezésre mennyiségi adatok, egyes érdekelt felek azzal érvelnek, hogy a jogosított szervezetek kevésbé vesznek részt a határokon átnyúló cserében, különösen a határokon átnyúló terjesztésre való alkalmazással kapcsolatos bizonytalanságok és az export után járó ellentételezés kiszámításának nehézsége miatt, ami visszatarthatja őket az ilyen cseréktől. Úgy tűnik azonban, hogy az ellentételezési rendszereknek a tagállamok közötti határokon átnyúló cserére gyakorolt hatásával kapcsolatos aggályok bizonyos országokra összpontosítanak, és az ellentételezési rendszerek kialakítása és gyakorlati alkalmazása, valamint az ebből eredő esetleges bizonytalanságok miatt alakulhattak ki. E tekintetben fontos figyelembe venni, hogy az ellentételezési rendszerek kizárólag az ilyen ellentételezési rendszert előíró tagállam területén letelepedett jogosított szervezetekre vonatkozhatnak, és nem írhatnak elő fizetési kötelezettséget más tagállam vagy a marrákesi szerződésben részes harmadik országok területén letelepedett jogosított szervezetek részére.

Lehetséges nem kívánt következmények – a kereskedelmi piacra gyakorolt lehetséges hatás

Az a kérdés, hogy a marrákesi keret hatással lehet-e a kereskedelmi piacra, a marrákesi irányelv 10. cikke (3) bekezdésének különös rendelkezéséhez vezetett. E rendelkezés

([39]) Tanulmány, 76. o.

értelmében a tagállamok riaszthatják a Bizottságot, ha alapos okkal feltételezik, hogy az irányelv végrehajtása jelentős negatív hatást gyakorolt a művek vagy más védelem alatt álló teljesítmények kereskedelmi hozzáférhetőségére a kedvezményezett személyek számára hozzáférhető formátumban, minden vonatkozó bizonyítékot mellékelve. A Bizottságnak az értékelő jelentés elkészítésekor figyelembe kell vennie ezeket a bizonyítékokat.

E jelentés elkészítéséig egyetlen tagállam sem nyújtott be bizonyítékot a Bizottságnak a marrákesi irányelv 10. cikkének (3) bekezdésével összhangban.

Az értékelés előkészítése során gyűjtött adatok sem szolgáltattak ilyen bizonyítékot. A tanulmány megállapította, hogy nem állnak rendelkezésre átfogó adatok a hozzáférhető kiadói piacról ([40]).

A célzott konzultáció során a megkérdezett érdekelt felek többsége nem azonosította a marrákesi szabályoknak a kereskedelmi termelés ösztönzőire gyakorolt negatív hatását. Az egyik érdekelt fél jelezte, hogy a marrákesi keret pozitív közvetett hatást gyakorol a kiadói piacra, mivel úgy véli, hogy az fokozott koordinációt és cserét eredményezett a kiadók és a jogosított szervezetek között ([41]).

A rendelkezésre álló információk alapján nem vonható le az a következtetés, hogy a marrákesi keret jelentős negatív hatást gyakorolna a művek hozzáférhető formátumban történő kereskedelmi hozzáférhetőségére, ezért a jelenlegi adatok nem indokolják a művek hozzáférhető formátumú kereskedelmi hozzáférhetőségének ellenőrzésére vonatkozó jelenlegi megközelítés felülvizsgálatát.

A szélesebb körű szociális célokra gyakorolt lehetséges hatás

Több érdekelt fél jelezte, hogy a marrákesi keret pozitív hatást gyakorol olyan területekre, mint a társadalmi befogadás és általában az egyenlőség ([42]), a gyermekek és felnőttek tanulási lehetőségeinek fejlesztése([43]), valamint a munka, a kultúra és a közösségi részvétel ([44]). Az értékeléshez rendelkezésre álló adatok alapján azonban nehéz meghatározni, hogy a marrákesi keret milyen mértékben befolyásolta ezeket a tágabb szociális célokat. Az érdekelt felek megemlítették a marrákesi kereten túlmutató tartós nehézségeket is, amelyek befolyásolhatják ezeket a célokat, például a tankönyvek hozzáférhető formátumokban való

([40]) Tanulmány, 67. o.
([41]) Válaszok az Európai Írók Tanácsának véleményezési felhívására, elérhető itt: Uniós szerzői jog a vakok és látássérültek számára – a marrákesi irányelv és rendelet értékelése (europa.eu).
([42]) Válaszok a 2023. évi véleményezési felhívásra egy uniós polgár és a Nota részéről, elérhető itt: Uniós szerzői jog a vakok és látássérültek számára – a marrákesi irányelv és rendelet értékelése (europa.eu).
([43]) A Nota válasza a 2023. évi véleményezési felhívásra; elérhető itt: Uniós szerzői jog a vakok és látássérültek számára – a marrákesi irányelv és rendelet értékelése (europa.eu); a tanulmányt készítő csoport interjúi a Vakok Európai Uniójával és az Eureka Leuvennel, 2023.
([44]) A Nota válasza a 2023. évi véleményezési felhívásra, elérhető itt: Uniós szerzői jog a vakok és látássérültek számára – a marrákesi irányelv és rendelet értékelése (europa.eu).

elégtelen rendelkezésre állását, a digitális tanulási platformok elégtelen hozzáférhetőségét, valamint a tanárok és könyvtárosok megfelelő képzésének szükségességét ([45]).

A marrákesi keret által elősegített, határokon átnyúló csere lehetővé teszi, hogy a műveket hozzáférhető formátumban küldjék el a más tagállamokban élő migránsoknak, vagy hogy a kisebbségi lakosság vagy a menekültek igényeit szolgálják azáltal, hogy műveket importálnak olyan országokból, amelyek szintén e kategóriák nyelvét beszélik. Úgy is lehet tekinteni, hogy a keret hozzájárult ahhoz, hogy – különösen a kiadók körében – felhívják a figyelmet a fogyatékossággal élő személyek előtt álló kihívásokra ([46]).

IV. HATÉKONYSÁG

A hatékonyság ezen értékelés keretében végzett elemzése jelentős korlátokkal szembesült, mivel nem állt rendelkezésre elegendő adat a marrákesi szabályok alkalmazásából eredő hatás számszerűsítéséhez. Az összegyűjtött kvantitatív adatok nagy része korlátozott részleteket tartalmazott a jogosított szervezetek költségvetéséről és allokációjáról, vagy csak egy adott jogosított szervezetre vonatkozott. Az értékelés ezért főként kvalitatív adatok figyelembevételén alapul.

Az uniós jog, különösen az információs társadalomról szóló irányelv 5. cikke (3) bekezdésének b) pontja már a marrákesi irányelv és rendelet elfogadása előtt lehetőséget biztosított a tagállamoknak arra, hogy a fogyatékossággal élő személyek érdekében a szerzői jog alóli kivételt vagy korlátozást vezessenek be. A tagállamok ezt a lehetőséget arra használták, hogy nemzeti jogszabályaikban alkalmazzák a kivételt vagy korlátozást, az alkalmazási kör nemzeti szintű eltérései azonban megnehezítették a hozzáférhető formátumú példányok határokon átnyúló cseréjét ([47]). A marrákesi keret enyhítette ezeket a különbségeket, és növelte a jogbiztonságot azáltal, hogy egyértelművé tette az érintett kedvezményezettek, valamint a szerzői joggal kapcsolatos, végrehajtható jogi aktusok körét. Amint azt a fenti szakasz kifejti, ez a kedvezményezettek számának növekedéséhez vezetett, és elősegítette a határokon átnyúló cserét. A fogyatékossággal élő személyek számára ezért előnyös a hozzáférhető formátumú példányokhoz való jobb hozzáférés, és a jogosított szervezetek valószínűleg nagyobb felhasználói bázis számára nyújtanak szolgáltatásokat, és nagyobb mértékben vesznek részt a határokon átnyúló cserékben.

Bár a jogosított szervezetek erőforrásokat használnak a hozzáférhető formátumú példányok előállítására, ezeket a költségeket nem terheli rájuk a marrákesi keret, amelynek célja, hogy a fokozott jogbiztonság révén megkönnyítse a hozzáférhető formátumú példányok előállítására

([45]) A tanulmányt készítő csoport interjúi az Európai Fogyatékosügyi Fórummal, az Európai Írók Tanácsával, a vakok és látássérültek német szövetségével, az Accessibility Library Celiával és az Eureka Leuvennel.

([46]) A tanulmányt készítő csoport interjúi az akadálymentes olvasás német központjával, a Vakok Európai Uniójával, az Európai Írók Tanácsával és a Luisterpuntbibliotheekkel, 2023.

([47]) Európai Bizottság, Belső Piaci és Szolgáltatási Főigazgatóság, Francquen, A., Dusollier, S., Triaille, J. et al., Study on the application of Directive 2001/29/EC on copyright and related rights in the information society (Infosoc Directive) (Tanulmány az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogokról szóló 2001/29/EK irányelv [InfoSoc-irányelv] alkalmazásáról), Európai Bizottság, 2013, https://data.europa.eu/doi/10.2780/90141, 420–437. o.

és cseréjére irányuló tevékenységüket. A tanulmányban megkérdezett jogosított szervezetek többsége arról számolt be, hogy a marrákesi keret végrehajtását követően nem történt jelentős változás az előállítási költségekben.

Ugyanakkor a marrákesi keret által bevezetett harmonizáció megtakarításokat eredményezett a jogosított szervezetek számára, mivel a hozzáférhető formátumú példányok könnyebben beszerezhetők a határokon átnyúló csere révén, ami segíti a tevékenységek megkettőzésének megelőzését. Egy jogosított szervezet például azt jelezte, hogy az EU-n belüli és kívüli, határokon átnyúló cserék három és fél év alatt mintegy 133 000 EUR megtakarítást eredményeztek. Az uniós szabályok harmonizációja emellett csökkentette a célországokban alkalmazandó nemzeti szerzői jogi szabályok ellenőrzésének szükségességét is.

A hozzáférhető formátumú példányokat terjesztő, nyilvánosságra hozó vagy a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tevő jogosított szervezetekre alkalmazandók a keret bizonyos szabályai. Ezek a hozzáférhető formátumú példányok engedély nélküli terjesztésének megakadályozására, valamint annak lehetővé tételére korlátozódnak, hogy a kedvezményezettek, a jogosultak és más jogosított szervezetek releváns információkat kapjanak. A jogosított szervezetek gyakorlatai e tekintetben eltérőek ([48]), azonban nem állnak rendelkezésre pontos adatok az e célból felhasznált források számszerűsítésére. Ugyanakkor a keret nem ír elő olyan kötelezettségeket a jogosított szervezetek számára, amelyek akadályozhatnák a hozzáférhető formátumú példányok előállítását, és amelyeket tehernek lehetne tekinteni. A keret például nem kötelezi a jogosított szervezeteket arra, hogy biztosítsák a hozzáférhető formátumú művek kereskedelmi hozzáférhetőségének előzetes ellenőrzését. Ezenkívül a keret nem ír elő külön engedélyezési eljárást, amely e tekintetben egyértelművé teszi, hogy például a kedvezményezetteknek nyújtott általános jellegű szolgáltatásokra vonatkozó engedélyezési vagy elismerési követelmények nem akadályozhatják meg a jogosított szervezeteket a marrákesi jogi eszközök által engedélyezett tevékenységek végzésében.

A keret nem foglalkozik a jogosított szervezetek finanszírozásával kapcsolatos kérdésekkel. A legtöbb tagállamban a jogosított szervezetek költségvetését különböző mértékben közpénzekből finanszírozzák. Bizonyos esetekben a kedvezményezettek adományokkal is hozzájárulhatnak a jogosított szervezetek pénzeszközeihez. A szabályok végrehajtásához általában kapcsolódó költségeket a nemzeti hatóságok viselik, bár a keret nem határoz meg konkrét nyomonkövetési kötelezettségeket.

Bár a rendelkezésre álló információk nem teszik lehetővé mennyiségi adatokon alapuló határozott következtetések levonását, az értékelés nem tárt fel a keret által bevezetett szükségtelen terheket, és úgy tűnik, nincs szükség egyszerűsítésre és észszerűsítésre. A marrákesi irányelv és rendelet nem ír elő külön engedélyezési eljárást a jogosított szervezetek számára, nem akadályozza meg a kereskedelmi hozzáférhetőség előzetes ellenőrzését, és nem ír elő kötelező jelentéstételi kötelezettségeket a jogosított szervezetek számára a nemzeti hatóságok felé. A tagállamoknak csak azokat az információkat kell jelenteniük a

([48]) A tanulmány IV. melléklete.

Bizottságnak, amelyeket önkéntesen továbbítottak a határokon átnyúló cserében részt vevő jogosított szervezetek elérhetőségére vonatkozóan. Az adminisztratív követelmények a hozzáférhető formátumú példányok rendelkezésre állásának biztosításához, a jogosulatlan felhasználás megelőzéséhez és az átláthatóság megkönnyítéséhez szükséges mértékre korlátozódnak. A beavatkozás, amely javítja a hozzáférhető formátumú példányok elérhetőségét a kedvezményezettek számára, miközben a fokozott jogbiztonság révén megtakarításokat eredményez, hatékonyan éri el céljait.

Az ellentételezési rendszerek hatékonyságára gyakorolt hatás

Ami a jogosultakat illeti, a szabályok várhatóan korlátozott hatással lesznek a tulajdonjogként őket megillető (a Charta 17. cikke által elismert) szerzői jogokra, mivel a marrákesi irányelv az elfogadása előtt nemzeti szinten már meglévő eltérő szerzői jogi kivételek vagy korlátozások teljes körű harmonizálására, valamint a hozzáférhető formátumok határokon átnyúló cseréjének megkönnyítésére korlátozódik ([49]). A hatásoknak a marrákesi időszak előtti időszakhoz viszonyított eltérései a hozzáférhető formátumú példányok szélesebb körű elérhetőségéből adódhattak, beleértve a kedvezményezettek számának növekedését is (amint azt a hatékonyságról szóló szakasz részletezi). A marrákesi irányelv elismeri az ellentételezési rendszerek fenntartását vagy bevezetését, valamint tisztázza, hogy az ellentételezés mértékének meghatározásakor kellően figyelembe kell venni a jogosított szervezetek tevékenységének nonprofit jellegét, ezen irányelv közérdekű célkitűzéseit, a kivétel kedvezményezettjeinek érdekét, a jogosultakat érő esetleges kárt és a hozzáférhető formátumú példányok határokon átnyúló terjesztésének szükségességét. Figyelembe kell venni továbbá minden egyes eset sajátos, az adott hozzáférhető formátumú példány előállításából fakadó körülményeit. Ha a jogosultat érő kár csak minimális, ellentételezés fizetésére vonatkozó kötelezettség nem keletkezhet. Az ellentételezési rendszerekkel rendelkező tagállamokban a jogosított szervezeteknél az ellentételezés kifizetéséhez kapcsolódó költségek merülnek fel, beleértve a díjaknak a jogosított szervezetek általi kiszámítását és elosztását is. Mivel egyes nemzeti ellentételezési rendszerek a marrákesi keret elfogadása előtt is léteztek, vagy más kötelezettségek helyébe léptek, a kapcsolódó költségek általában nem újak.

A tanulmány által összegyűjtött információk szerint a kifizetett teljes ellentételezés tagállamonként jelentősen eltérhet: a németországi 27 000 EUR-tól a finnországi 159 000 EUR-n át a svédországi 1 millió EUR-ig és a dániai 1,7 millió EUR-ig terjed. Úgy tűnik, hogy az érdekelt felek által az ellentételezési rendszerekhez társított hatás a nemzeti

([49]) Javaslat: az Európai Parlament és a Tanács irányelve a szerzői jog és szomszédos jogok védelme alá tartozó műveknek és más tartalmaknak a vakok, látássérültek és nyomtatott szöveget használni képtelen személyek érdekét szolgáló egyes megengedett felhasználási módjairól, valamint az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló 2001/29/EK irányelv módosításáról, COM(2016) 596 final, 2016/0278 (COD), 6. o.;
Javaslat: az Európai Parlament és a Tanács rendelete egyes, szerzői jog és szomszédos jogok védelme alá tartozó művek és más tartalmak hozzáférhető formátumú példányainak az Unió és harmadik országok közötti, a vakok, látássérültek és nyomtatott szöveget használni képtelen személyek érdekét szolgáló nemzetközi cseréjéről, COM(2016) 595 final, 2016/0279 (COD), 5. o.

ellentételezési rendszerek kialakításától és finanszírozási modelljétől függően változik. Amint azt az eredményességről szóló szakasz ismerteti, még ha az évente fizetett ellentételezés összességében alacsony is, az érdekelt felek fontosnak tekinthetik a hatást, ha a költségvetést nem tartják kellően magasnak (különösen, ha a jogosított szervezetek adományokra támaszkodnak finanszírozásukhoz).

A jogosított szervezetek rendelkezésére álló finanszírozás mellett úgy tűnik, hogy például az ellentételezési rendszerek kiszámításához és kifizetéséhez kapcsolódó adminisztratív költségek az adatkezelés digitalizálásától és automatizálásától függően változnak, de nem állnak rendelkezésre pontos adatok az ilyen költségek meghatározásához.

A marrákesi irányelv hatékony végrehajtásához hozzájáruló tényezők

A tagállamok sajátos intézményi és piaci környezetétől függően bizonyos tényezők hozzájárulhatnak a marrákesi irányelv hatékony végrehajtásához.

Különösen a jogosított szervezetek közötti központosítás vagy fokozott együttműködés elősegítheti a méretgazdaságosságot, valamint a kedvezményezettek hozzáférését. Az ABC WIPO kezdeményezés mellett nemzeti szinten további együttműködési kezdeményezéseket dolgoztak ki, amelyek az adott területen működő jogosított szervezeteket vagy az ugyanazon a nyelvi területen jelen lévő jogosított szervezeteket kapcsolják össze (pl. Ausztriában, Németországban és Svájcban a jogosított szervezetek között), vagy egyes projektekre vonatkozóan kapcsolják össze a jogosított szervezeteket (pl. a skandináv országok jogosított szervezetei közötti együttműködés a termelés összehangolása és a költségek megosztása érdekében, hogy egy etnikai kisebbség nyelvén példányokat biztosítsanak).

Ezenkívül a jogosított szervezetek és a kiadók közötti együttműködés olyan formái, mint a hozzáférhető formátumú példányok előállítása vagy az információk és címek megosztása, költséghatékonyak lehetnek, és megelőzhetik a párhuzamosságokat.

Egyes jogosított szervezetek online katalógusok révén megkönnyítik a kedvezményezettek hozzáférését a rendelkezésre álló címekhez. Ugyanakkor nem minden kedvezményezett rendelkezik az ahhoz szükséges ismeretekkel vagy hozzáféréssel, hogy online katalóguson keresztül hozzáférjenek a technológiához. A hozzáférés javítása szempontjából szintén relevánsnak tűnnek a kedvezményezettek eltérő igényeinek kielégítésére és a szükséges támogatás nyújtására irányuló különböző gyakorlatok (pl. a könyvtári hálózatokkal való együttműködés, alternatív kapcsolattartási módok biztosítása, képzés).

A jogosított szervezetek digitalizációjának szintje és az általuk használt formátumok interoperabilitása hozzájárulhat az adminisztratív és működési költségek minimalizálásához, tovább könnyítheti a határokon átnyúló cserét, és minimalizálhatja az átalakítási munkával kapcsolatos adminisztratív terheket (különösen a harmadik országokkal folytatott cseréknél).

Teljes mértékben tiszteletben kell tartani az irányelv 5. cikke (1) bekezdésének b) pontjában a jogosított szervezetekre rótt azon kötelezettséget, hogy tegyék meg a megfelelő lépéseket a

hozzáférhető formátumú példányok engedély nélküli többszörözésének, terjesztésének, nyilvánosság felé történő közvetítésének vagy a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételének megakadályozására, ugyanakkor biztosítani kell, hogy ez ne akadályozza a kedvezményezettek hozzáférését. Bár nem áll rendelkezésre pontos információ a jogosított szervezetek által a hozzáférhető formátumú példányok engedély nélküli terjesztésének megakadályozására alkalmazott módszerek hatásának értékeléséhez, az érdekelt felekkel folytatott interjúk arra engednek következtetni, hogy a jelszóvédelem és a kéttényezős hitelesítés csökkenti a hozzáférést a kedvezményezettek számára, és azokat a jogosított szervezetek elkerülik. Másrészt úgy tűnik, hogy a vízjel jó költség-haszon arányt biztosít a letölthető példányok nem speciális formátumú, engedély nélküli terjesztésének megakadályozásában. Általánosabban fogalmazva, a jogosulatlan felhasználás megakadályozása érdekében bevezetett intézkedések még nagyobb súlyt képviselnek abban az esetben, ha a jogosított szervezetek által rendelkezésre bocsátott példányok kiváló minőségűek és olyan formátumúak (e-könyvek, hangoskönyvek), amely elméletileg a szélesebb közönség számára is élvezhető.

V. KOHERENCIA

A marrákesi irányelv és rendelet hozzájárul a fogyatékossággal élő személyek kulturális alkotásokhoz, oktatási anyagokhoz és információkhoz való hozzáférésének javításához, összhangban a fogyatékossággal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény (CRPD) 30. cikkének célkitűzésével. A Fogyatékossággal Élő Személyek Jogai Bizottságának az Európai Unió bevezető jelentésével kapcsolatos észrevételei az egyezmény 30. cikkével összefüggésben javasolták a marrákesi szerződés uniós jogba való átültetését ([50]).

A marrákesi irányelv és rendelet szintén összhangban van a marrákesi szerződés célkitűzéseivel, valamint személyi és tárgyi hatályával.

Uniós szinten a marrákesi irányelv és rendelet összhangban van az uniós szerzői jogi jogszabályok egyéb eszközeivel, különösen a 2001/29/EK irányelvvel, amely lehetővé teszi a tagállamok számára, hogy nemzeti jogszabályaikban a marrákesi irányelv hatálya alá tartozóktól eltérő fogyatékosságokra vagy más típusú művekre vonatkozóan is kivételeket állapítsanak meg ([51]).

A marrákesi eszközök összhangban vannak az Európai Unió Alapjogi Chartájával is, amely tiltja a megkülönböztetés minden formáját, beleértve a fogyatékosságon alapuló megkülönböztetést is, és előírja, hogy az EU elismeri és tiszteletben tartja a fogyatékossággal élő személyek jogát az önállóságuk, társadalmi és foglalkozási beilleszkedésük, valamint a közösség életében való részvételük biztosítását célzó intézkedésekre.

([50]) https://digitallibrary.un.org/record/812354?ln=en&v=pdf.

([51]) A marrákesi irányelv 8. cikke úgy módosítja az információs társadalomról szóló irányelv 5. cikke (3) bekezdésének b) pontját, hogy az irányelv „nem érinti a tagállamoknak az (EU) 2017/1564 európai parlamenti és tanácsi irányelv szerinti kötelezettségeit”.

A marrákesi eszközök összhangban vannak a digitális környezetben a fogyatékossággal foglalkozó egyéb uniós jogszabályokkal, például a honlapok akadálymentesítéséről szóló irányelvvel ([52]), az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelvvel ([53]) és az európai akadálymentesítési irányelvvel ([54]). Az első kettő a marrákesi keret hatálya alá tartozó írott művektől eltérő ágazatokat (nevezetesen a közszektorbeli weboldalakat és az audiovizuális médiaszolgáltatásokat) érinti, és e szolgáltatások hozzáférhetőségét a szerzői jogi jogszabályoktól eltérő jogi eszközökkel kezeli.

Az európai akadálymentesítési irányelv célja, hogy közös akadálymentességi szabályok bevezetésével javítsa az akadálymentes termékek és szolgáltatások belső piacának működését, és ezáltal felszámolja az eltérő tagállami szabályokból eredő akadályokat. A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a gazdasági szereplők csak olyan termékeket hozzanak forgalomba, és csak olyan szolgáltatásokat nyújtsanak, amelyek megfelelnek az e jogi aktusban meghatározott akadálymentességi követelményeknek. Idetartoznak többek között az e-könyvek és a kifejezetten erre a célra kifejlesztett szoftverek, valamint az e-olvasók. A 2025. június 28-tól alkalmazandó intézkedések nem változtatják meg a marrákesi irányelv és rendelet szerzői jogi szabályait. Mindkét intézkedés párhuzamosan alkalmazandó, és az európai akadálymentesítési irányelv biztosítja a hozzáférhető e-könyvek fokozott elérhetőségét, míg a marrákesi eszközök továbbra is lehetővé tennék a kedvezményezettek és a jogosított szervezetek számára, hogy a közzétett írásos műveket hozzáférhető formátumú példányokká alakítsák a látással és olvasással kapcsolatos fogyatékossággal élő vagy nyomtatott szöveget használni képtelen személyek számára. Mind a jogosultak képviselői, mind a jogosított szervezetek hangsúlyozták a szinergiák és az együttműködés fontosságát az európai akadálymentesítési irányelv zökkenőmentes végrehajtásában és az e jogszabályok közötti kiegészítő jelleg biztosításában.

A jogosultak képviselői szerint az európai akadálymentesítési irányelv végrehajtása relevánsabbá tenné annak biztosítását, hogy a marrákesi szabályok ne akadályozzák a mű rendes felhasználását.

A (14) preambulumbekezdésben kifejtettek szerint azonban a kereskedelmi rendelkezésre állás ellenőrzésére vonatkozó kifejezett kötelezettség befolyásolhatja a jogosított szervezetek jogbiztonságát. Ezenkívül a piac által az európai akadálymentesítési irányelv keretében készített hozzáférhető e-könyvek nem feltétlenül felelnek meg a marrákesi irányelv hatálya alá tartozó kedvezményezettek különböző sajátos igényeinek. Valószínű ([55]), hogy a

([52]) Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/2102 irányelve a közszférabeli szervezetek honlapjainak és mobilalkalmazásainak akadálymentesítéséről (HL L 327., 2016.12.2., 1. o.).

([53]) 2010/13/EU irányelv a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról (Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv) (kodifikált változat) (HL L 95., 2010.4.15., 1. o.).

([54]) (EU) 2019/882 irányelv a termékekre és a szolgáltatásokra vonatkozó akadálymentességi követelményekről (HL L 151., 2019.6.7., 70. o.).

([55]) Például egy jogosított szervezet arról számolt be, hogy fókuszát valószínűleg a nyomtatott szöveget használni képtelen, kognitív problémákkal küzdő személyekre fogja módosítani (lásd a tanulmány 96. oldalát).

jogosított szervezetek alkalmazkodni fognak az új környezet gyakorlati követelményeihez, és erőforrásaikat a piac által kielégítetlen igények kielégítésére fogják irányítani ([56]).

A marrákesi eszközök belsőleg is koherensnek tűnnek, és a rendelkezések összhangban vannak azzal a fő célkitűzésével, hogy növeljék a művek hozzáférhető formátumú példányok formájában való hozzáférhetőségét, ugyanakkor megőrizzék a jogosultak és a felhasználók jogai és érdekei közötti egyensúlyt.

A jogosultak érdekeinek védelme érdekében, amint az az előző szakaszokban is kifejtésre került, a jogosított szervezeteket bizonyos kötelezettségek terhelik a jogosulatlan felhasználás megakadályozása érdekében. A jogosultak előnyben részesítenék, ha a nemzeti hatóságok alaposabban ellenőriznék, hogy a jogosított szervezetek hogyan teljesítik a kötelezettségeket, különösen a jogosulatlan terjesztés megakadályozása érdekében. Egyes jogosultak azzal is érvelnek, hogy a tagállamokban működő jogosított szervezetekre vonatkozó átfogó tájékoztatás tovább könnyítheti az együttműködést (például a fájlok jogosultak általi megosztását). A kedvezményezettek ugyanakkor figyelmeztettek arra, hogy egyes tagállamokban a jogosított szervezetek jóváhagyott jegyzékbe való felvételére vonatkozó követelmények ellentétesek a marrákesi szerződéssel ([57]).

Amint azt a bevezető szakasz részletezi, az irányelv megakadályozza a kereten belüli tevékenységek megkezdésére vonatkozó feltételek bevezetését, ugyanakkor előírja, hogy az ilyen tevékenységeket nemcsak a kedvezményezettek, hanem a jogosított szervezetek is végezhetik, amelyek meghatározott kategóriákra korlátozódnak (a 2. cikk (4) bekezdésében meghatározottak szerint). Az irányelv egyértelművé teszi, hogy a kedvezményezett személyeknek nyújtott általános jellegű szolgáltatásokra alkalmazandó nemzeti engedélyezési vagy elismerési eljárások nem akadályozhatják meg a jogosított szervezeteket abban, hogy a keret alapján tevékenységeket folytassanak. Az értékelés megállapította, hogy a nemzeti szinten működő rendszerek eltérőek: egyes tagállamok valamilyen formájú értesítést írnak elő, és általában értesítik az illetékes hatóságot a jogosított szervezet nevéről, jogállásáról, elérhetőségéről és releváns tevékenységeire vonatkozó információkról. Az adatok azonban nem álltak rendelkezésre minden tagállamra vonatkozóan. A keret továbbá arra ösztönzi a nemzeti hatóságokat, hogy önkéntesen értesítsék a határokon átnyúló cserében részt vevő jogosított szervezetek elérhetőségi adatait, ami segíthet az átláthatóság javításában.

Összességében a marrákesi eszközök érvényre juttatják az EU-nak a marrákesi szerződés szerinti nemzetközi kötelezettségeit, és összhangban vannak az uniós vívmányokkal (különösen az uniós szerzői jogi kerettel és az uniós fogyatékosságügyi politikákkal) – és belső szinten is koherensek, annak fő céljai és rendelkezései tekintetében. A fent részletezett uniós jogszabályok összefüggésében a marrákesi eszközök a nyomtatott anyagok

([56]) Az európai akadálymentesítési irányelv hatásának további megvitatását lásd még a VII. szakaszban (relevancia).

([57]) Lásd az EDF és az EBU véleményezési felhívásához fűzött észrevételeket, amelyek a https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13615-EU-copyright-law-for-blind-and-visually-impaired-people-evaluation-of-the-Marrakesh-Directive-and-Regulation/F3414879_hu címen érhetők el.

hozzáférhetőségének javítására szolgáló eszközök közé tartoznak. Végső soron a fogyatékossággal élő személyek információhoz, oktatáshoz és kultúrához való hozzáférését befolyásolja az összes uniós jogalkotási eszköz akadálymentesítésre gyakorolt együttes hatása.

VI. UNIÓS HOZZÁADOTT ÉRTÉK

Az EUB arra a következtetésre jutott, hogy az EU kizárólagos hatáskörrel rendelkezik a marrákesi szerződés megkötésére, ezért az EU-nak a Szerződés elfogadásából eredő nemzetközi kötelezettségeinek teljesítéséhez uniós szintű szabályok bevezetésére van szükség.

A marrákesi szerződés megkötése előtt, bár valamennyi tagállam bevezetett szerzői jogi kivételeket vagy korlátozásokat a látássérült személyek javára, eltérések mutatkoztak a kivétel alkalmazási körében ([58]), ami viszont hatással volt a hozzáférhető formátumú példányok határokon átnyúló cseréjére ([59]). A marrákesi irányelv és rendelet elfogadására irányuló uniós beavatkozás hiánya e status quo fenntartását jelentette volna.

A marrákesi irányelv és rendelet elfogadása – amellett, hogy az EU nemzetközi kötelezettségeinek teljesítéséhez szükséges – harmonizálta a szerzői jogi kivétel hatályát, és megkönnyítette a határokon átnyúló kereskedelmet mind az EU-n belül, mind a marrákesi szerződésben részes harmadik országokkal. A határokon átnyúló csere megkönnyítése pedig méretgazdaságosságot eredményezett ([60]).

A határokon átnyúló hatást nem lehetett volna olyan hatékonyan megvalósítani nemzeti szintű intézkedésekkel. Az uniós beavatkozás különösen a fokozott jogbiztonság biztosításával segítette a kedvezményezetteket és a jogosított szervezeteket, ami az erőfeszítések megkettőzésének korlátozásához, az általános hatékonyság növeléséhez és a hozzáférhető formátumú példányok elérhetőségének javulásához vezetett.

VII. RELEVANCIA

A marrákesi eszközök relevanciáját a piaci, szakpolitikai és technológiai fejlemények figyelembevételével értékelték.

A referencia-időszakban az elkészült hozzáférhető művek kereskedelmi kínálata továbbra is fejletlen maradt. Ugyanakkor nőtt az olyan digitális formátumok száma, mint az e-könyvek és a nagyközönségnek szánt hangoskönyvek, amelyek közvetve a kedvezményezettek bizonyos igényeit is kielégíthetik. A kedvezményezettek azonban jelzik, hogy ezek a formátumok nem

---

([58]) Study on the application of Directive 2001/29/EC on copyright and related rights in the information society (Tanulmány az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogokról szóló 2001/29/EK irányelv [InfoSoc-irányelv] alkalmazásáról), 2013, 428. o., elérhető a https://op.europa.eu/hu/publication-detail/-/publication/9ebb5084-ea89-4b3e-bda2-33816f11425b címen.

([59]) Lásd ugyanott, 437. o.

([60]) Lásd a hatékonyságról szóló IV. szakaszban található elemzést.

mindig kellőképpen akadálymentesek, például a tartalmukon keresztüli akadálymentes navigálás hiánya miatt, vagy azért, mert a kereskedelmi platformok nem férnek hozzá magához a műhöz, vagy nagyobb valószínűséggel akadálymentesek a kedvezményezettek egyes kategóriái (pl. gyengén látó emberek), mint mások (pl. vak felhasználók) számára.

Az európai akadálymentesítési irányelv várhatóan jelentős hatással lesz a hozzáférhető formátumú e-könyvek rendelkezésre bocsátására. A piacon 2025 júniusától rendelkezésre bocsátott e-könyvek az európai akadálymentesítési irányelv akadálymentesítési követelményeivel összhangban lesznek hozzáférhetők a fogyatékossággal élő személyek hozzáférésének megkönnyítése érdekében. Fontos megjegyezni, hogy a szolgáltatásokat nyújtó mikrovállalkozások mentesülnek az irányelv akadálymentességi követelményeinek való megfelelés alól. Mindazonáltal a tagállamoknak iránymutatásokat és eszközöket kell biztosítaniuk a mikrovállalkozások számára az európai akadálymentesítési irányelvet átültető nemzeti intézkedések alkalmazásának megkönnyítése érdekében. Emellett az európai akadálymentesítési irányelv tartalmaz bizonyos biztosítékokat, amelyek lehetővé teszik a gazdasági szereplők számára, hogy alkalmazzák az akadálymentességi követelményeket, amennyiben azok nem jelentenek aránytalan terhet, vagy nem teszik szükségessé a termék vagy szolgáltatás olyan jelentős módosítását, amely alapvető jellegének alapvető megváltozását eredményezi.

Amint az a tanulmányban is szerepel ([61]), az európai akadálymentesítési irányelv nem kérdőjelezi meg a marrákesi irányelvben előírt szerzői jogi kivétel relevanciáját. Az e-könyvektől eltérő formátumok – amelyek az európai akadálymentesítési irányelv hatálya alá tartoznak – alkalmasabbak lehetnek a különböző fogyatékosságok kezelésére (például előfordulhat, hogy bizonyos személyek nem rendelkeznek az e-könyvek használatához szükséges készségekkel vagy hardverrel, és komfortosabb lehet számukra a Braille-írásos vagy nagy méretű nyomtatott formátumok használata). Még az e-könyveket használó személyek esetében is előfordulhat, hogy a piacon elérhető akadálymentes elektronikus könyvek konkrét formátuma nem megfelelő a nyomtatott szöveggel kapcsolatos valamennyi fogyatékosság esetén. Továbbá előfordulhat, hogy az európai akadálymentesítési irányelvben foglalt kötelezettségek nem vezetnek ahhoz, hogy az összes cím teljes mértékben hozzáférhető legyen, különösen akkor, ha a kiadók mikrovállalkozásnak minősülnek, így az elkészült hozzáférhető könyvek kínálata nem teljesen átfogó. A tanulmányhoz megkérdezett jogosultak azzal érveltek, hogy a képregényekhez való hozzáféréshez alapvető módosításokra lehet szükség. Általánosabban fogalmazva azzal érveltek, hogy egy mű hozzáférhetővé tételének magas költségei (ha például nagyszámú grafikát vagy grafikont tartalmaz), az alacsony várható értékesítéssel kombinálva indokolhatják azt az állítást, hogy az aránytalan terhekhez vezet ([62]).

Az a tény, hogy az európai akadálymentesítési irányelv eredményeként közvetlenül a piac hozzáférhetőbb e-könyveket fog biztosítani, nagyon pozitív fejlemény. Ugyanakkor nem

([61]) Tanulmány, 56. o.

([62]) Amennyiben ez a helyzet áll fenn, az akadálymentességi követelményeket annyiban kell alkalmazniuk, amennyiben azok nem járnak aránytalan teherrel vagy alapvető változtatással.

meríti ki a fogyatékossággal élő személyek igényeit a marrákesi eszközök hatálya alá tartozó, hozzáférhető formátumú művek tekintetében. Másrészt hozzájárulhat ahhoz, hogy a jogosított szervezetek erőforrásokat szabadítsanak fel a hozzáférhető formátumú példányok specializáltabb előállítására való összpontosításhoz ([63]).

Végezetül a marrákesi eszközök elfogadását követően a technológiák és szoftverek szélesebb körben váltak elérhetővé annak érdekében, hogy megkönnyítsék a nyomtatott művek hozzáférhetőségét és a hozzáférhető formátumok szélesebb körű elérhetőségét, jelezve az analógról a digitális formátumra és a fizikai terjesztésről az online hozzáférésre való áttérést ([64]). A technológia megkönnyítheti és hatékonyabbá teheti az elkészült hozzáférhető művek, többek között az e-könyvek és a hozzáférhető formátumú példányok előállítását, és jobb eszközöket biztosíthat a kedvezményezettek számára a nyomtatott művekhez való hozzáféréshez.

Továbbra is vannak kihívások e technológiák használatával kapcsolatban, a technológiához való hozzáférés akadályaitól (pl. költségek, interoperabilitás, know-how) a technológia korlátaiig (a képeket vagy matematikai képleteket vagy grafikákat tartalmazó művek adaptációjának összetettsége, a szöveg nem megfelelő minősége a beszéddé alakításához) ([65]).

Összességében a technológiai fejlődés a korlátok ellenére megkönnyíti és hatékonyabbá teszi a hozzáférhető művek kiadók és jogosított szervezetek általi előállítását. Emellett további eszközöket biztosít a kedvezményezettek számára a nyomtatott művekhez való hozzáféréshez. Az új technológiák azonban nem teszik feleslegessé a marrákesi eszközöket: amint azt a tanulmány is jelzi, ezek továbbra is előfeltételei a technológiai fejlődés kihasználásának ([66]).

VIII. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS LEVONT TANULSÁGOK

Az értékelés megállapította, hogy a marrákesi irányelv és rendelet **uniós hozzáadott értékkel** bír. Elfogadásuk elengedhetetlen volt az EU-nak a marrákesi szerződés aláírójaként fennálló nemzetközi kötelezettségeinek teljesítéséhez, valamint a nyomtatott szöveggel összefüggő fogyatékossággal élő személyekre vonatkozó szerzői jogi kivétel harmonizálásához a nemzeti kivételek és korlátozások hatályában meglévő eltérések kezelése, valamint a hozzáférhető formátumú példányok határokon átnyúló cseréjének megkönnyítése érdekében. Uniós beavatkozás hiányában a tagállamok nem érhették volna el ugyanezt a hatást. A keret értéket teremtett különösen a kedvezményezettek és a jogosított szervezetek számára, fokozott

([63]) Lásd a Daisy Consortium véleményezési felhívásra adott válaszát, amely a https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13615-EU-copyright-law-for-blind-and-visually-impaired-people-evaluation-of-the-Marrakesh-Directive-and-Regulation/feedback_hu?p_id=31995115 címen érhető el.
([64]) Tanulmány, 57. és 59. oldal.
([65]) Tanulmány, 59. o.
([66]) Tanulmány, 60. o.

jogbiztonság biztosításával, különösen a hozzáférhető formátumú példányok határokon átnyúló cseréje tekintetében.

A marrákesi irányelv és rendelet összességében **eredményesen** javította a hozzáférhető formátumú példányok elérhetőségét, amint azt az értékeléshez gyűjtött kvalitatív adatok, valamint a mintaadatok is jelzik, amelyek azt mutatják, hogy az ilyen másolatok száma nőtt, és hogy a referencia-időszakban több kedvezményezett vált a jogosított szervezetek szolgáltatásainak felhasználóivá. A marrákesi szabályok bevezetése pozitív szerepet játszott abban, hogy az EU-n belül és a marrákesi szerződést aláíró harmadik országokkal megnyíljon a csere lehetősége.

Az adatok korlátozottsága miatt nem lehetett következtetéseket levonni az irányelv által engedélyezett és egyes tagállamokban bevezetett kompenzációs rendszereknek a hozzáférhető formátumú példányok előállítására vagy cseréjére gyakorolt lehetséges mennyiségi hatásairól. A kvalitatív adatok alapján úgy tűnik, hogy a kompenzációs rendszerek által a hozzáférhető formátumú példányok rendelkezésre állására gyakorolt, érzékelt hatás a rendszer hatókörétől és a finanszírozási forrásoktól függően eltérő azon tagállamok között, ahol ilyen rendszerek működnek (pl. hogy az adományok milyen mértékben járulnak hozzá a jogosított szervezet költségvetéséhez).

Az értékelés nem tárta fel a marrákesi eszközök végrehajtásának lehetséges nem kívánt hatásait, különösen a hozzáférhető formátumú művek kereskedelmi hozzáférhetőségére gyakorolt hatást.

Bár a rendelkezésre álló információk nem teszik lehetővé mennyiségi adatokon alapuló határozott következtetések levonását, az értékelés nem tárt fel a keret által bevezetett szükségtelen terheket, és úgy tűnik, nincs szükség egyszerűsítésre és észszerűsítésre. A meglévő szerzői jogi kivételek fényében az uniós harmonizáció révén elért fokozott jogbiztonság megkönnyítette a határokon átnyúló információcserét, és segített megakadályozni a hozzáférhető formátumú példányok előállításával kapcsolatos tevékenységek megkettőzését, ami megtakarításokat eredményezett a jogosított szervezetek számára. A keret nem ír elő olyan kötelezettségeket a jogosított szervezetek számára, amelyek akadályozhatnák a hozzáférhető formátumú példányok előállítását, és amelyeket tehernek lehetne tekinteni. Összességében úgy tűnik, hogy a szabályok hatékony módon javították a kedvezményezettek hozzáférését a hozzáférhető formátumú példányokhoz.

Azokban a tagállamokban, ahol kompenzációs rendszerek működnek, úgy tűnik, hogy azok hatékonyságra gyakorolt hatása a jogosított szervezetek rendelkezésére álló finanszírozástól függ (és különösen attól, hogy a kedvezményezettek adományok révén hozzájárulnak-e a jogosított szervezetek teljes pénzeszközeihez), valamint a jogosított szervezetek digitalizációjának szintjétől.

A marrákesi kereten túlmutató bizonyos tényezők hozzájárulhatnak a keret hatékonyságához. Ezek magukban foglalhatnak olyan különböző kezdeményezéseket, amelyek lehetővé teszik a jogosított szervezetek közötti, valamint a jogosított szervezetek és a kiadók közötti

információcserét és együttműködést, a jogosított szervezetek közötti digitalizáció szintjét, valamint testre szabott támogatást nyújthatnak a kedvezményezetteknek a rendelkezésre álló művekre vonatkozó információkhoz való hozzáférés tekintetében.

Az értékelés megállapította, hogy a marrákesi rendelkezések belsőleg koherensek, és alkalmasak a művek hozzáférhető formátumú példányokban való hozzáférhetőségének növelésére irányuló fő cél elérésére, ugyanakkor a jogosultak és a felhasználók jogai és érdekei közötti megfelelő egyensúly megőrzésére is. A marrákesi eszközök **összhangban** vannak a nemzetközi és az uniós vívmányokkal is. Különösen kiegészítik az európai akadálymentesítési irányelvet, amely megköveteli, hogy a mindennapi termékek és szolgáltatások széles köre, köztük az e-könyvek akadálymentesek legyenek a fogyatékossággal élő személyek számára.

A marrákesi szabályok által a jogosított szervezetekre háruló túlzott kötelezettségek elkerülése érdekében alkalmazott megközelítés (például az általuk kiigazítani kívánt hozzáférhető formátumú művek kereskedelmi hozzáférhetőségének ellenőrzése) az európai akadálymentesítési irányelv végrehajtásával összefüggésben is érvényes célkitűzés marad annak érdekében, hogy elkerülhető legyen a hozzáférhető formátumú példányok kedvezményezettek számára való rendelkezésre állására gyakorolt negatív hatás. Ugyanakkor a jogosultak és a jogosított szervezetek közötti fokozott önkéntes együttműködésnek elő kell segítenie az európai akadálymentesítési irányelvvel való kölcsönhatást annak biztosítása érdekében, hogy a jogosított szervezetek erőforrásaikat a kielégítetlen igények jobb kielégítése felé irányítsák.

Az értékelés megállapította, hogy a marrákesi eszközök továbbra is **relevánsak** a szakpolitikai, piaci és technológiai fejlemények fényében. Az európai akadálymentesítési irányelv várhatóan növelni fogja az akadálymentes elektronikus könyvek kereskedelmi piacát, ugyanakkor nem meríti ki a marrákesi irányelv hatálya alá tartozó fogyatékossággal élő személyek akadálymentes nyomtatott könyvekre és anyagokra vonatkozó igényeit. Az európai akadálymentesítési irányelv remélhetőleg a jogosított szervezetek erőforrásainak felszabadításához vezethetne a hozzáférhető formátumú példányok specializáltabb előállítása érdekében.

Az értékelés eredményeire tekintettel ebben a szakaszban nincs szükség módosításra.

A levont tanulságok

Összességében a marrákesi irányelv és rendelet teljesítménye megfelelt az elvárásoknak: a meglévő, de eltérő nemzeti szerzői jogi kivételek fényében az uniós eszközök javították a jogbiztonságot azáltal, hogy tisztázták az uniós szerzői jogi szabályok hatálya alá tartozó felhasználásokat és kedvezményezetteket. Ez segített javítani a hozzáférhető formátumú példányokhoz való hozzáférést, miközben biztosította a jogok és érdekek egyensúlyát. Ugyanakkor a tagállamokban végrehajtott intézkedések hatása eltérő lehet a különböző tényezők, különösen a finanszírozás vagy az erőforrások, valamint a technológiához való

hozzáférés, a tudatosság és az együttműködés szintjei miatt. Bár e tényezők hatásának értékeléséhez nem állnak rendelkezésre átfogó adatok, az értékelésből levont főbb tanulságok a következők:

- A jogosított szervezetek elégtelen finanszírozását vagy egyéb elégtelen erőforrásait (humán erőforrások, know-how, technológia) tekintik a hozzáférhetőbb formátumú példányok biztosítása fő akadályának. Az intézkedések eredményessége és hatékonysága szempontjából relevánsnak tűnik, hogy nemzeti szinten stabil és elégséges szintű finanszírozást biztosítsanak a jogosított szervezetek számára, beleértve azokat az eseteket is, amikor ellentételezési rendszerek vannak érvényben.
- A jogosított szervezetek digitalizációs szintje és technológiai felkészültsége hatékonyabbá teheti a hozzáférhető formátumú példányok létrehozását, cseréjét és az azokhoz való hozzáférést.
- A jogosított szervezetek által kínált szolgáltatásokkal kapcsolatos tudatosság növelését, valamint a kedvezményezettek számára a kínált címek megtalálásához és az azokhoz való hozzáféréshez nyújtott személyre szabott támogatást biztosító gyakorlatok valószínűleg további előnyökkel járnak a keret hatékonysága szempontjából.
- A jogosított szervezetek által a jogosulatlan felhasználás megelőzése érdekében bevezetett intézkedések fontosak a jogosultakat érő károk megelőzése érdekében, annál is inkább, ha a jogosított szervezetek által rendelkezésre bocsátott másolatok olyan formátumúak (e-könyvek, hangoskönyvek), amelyeket a szélesebb nyilvánosság is igénybe vehet. A jogosulatlan használat megakadályozására különböző módszerek alkalmazhatók, többek között vízjel alkalmazása.
- A nyomonkövetési rendszerek tagállamonként eltérőek, azonban úgy tűnik, hogy nem minden nemzeti hatóság rendelkezik ilyen rendszerrel, vagy (egy esetben) nincs tudomása az adott országban működő jogosított szervezetekről. Az irányelv szerinti jogosított szervezetek a 2. cikk (4) bekezdésében említett konkrét kategóriákra korlátozódnak. Ezenkívül a jogosított szervezetek által a nemzeti hatóságok felé tett önkéntes értesítés, amelyet az irányelv ösztönöz a határokon átnyúló cserében részt vevő szervezetek tekintetében, hozzájárulhat az átláthatóság növeléséhez valamennyi érintett fél számára, és azt szélesebb körben kell alkalmazni.
- A jogosított szervezetek közötti együttműködést támogató kezdeményezések fontosnak tűnnek a szervezetek közötti párhuzamos erőfeszítések enyhítése, valamint az átláthatóság és a kedvezményezettek hozzáférésének javítása szempontjából.
- Végezetül a jogosított szervezetek és a kiadók közötti együttműködés hasznos lehet a szinergiák növelése szempontjából. A már meglévő együttműködési formák (pl. platformok rendelkezésre állása vagy a kiadók arra való ösztönzése, hogy a jogosított szervezetek digitális formátumban másolatot bocsássanak rendelkezésre a párhuzamos munkavégzés kockázatának minimalizálása érdekében, bizonyos formátumok előállítási költségeinek megosztása a hatékonyság javítása és a hozzáférés különböző csatornákon keresztül történő biztosítása érdekében) valószínűleg még relevánsabbá

válnak az európai akadálymentesítési intézkedéscsomag alkalmazásával összefüggésben, és azokat tovább kell ösztönözni.